

Karpo Godina, 1980

splav meduze

kina
teka

Sanjamo, mislimo,
živimo film že 30 let.

krhke sanje

program restavriranih filmov
Slovenske kinoteke

Splav Meduze

Po tem, ko je zgradil impresiven opus avtorskih kratkih filmov (*Gratinirani možgani Pupilije Ferkeverk*, *Zdravi ljudje za razvedrilo*, *O ljubezenskih veščinah ali film s 14441 sličicami*) in kot direktor fotografije sopodpisal nekatere od ključnih jugoslovanskih filmov sedemdesetih let 20. stoletja (*Zgodnja dela in Svoboda ali strip* Želimirja Žilnika, *Slike iz življenja udarnika* in *Vloga moje družine v svetovni revoluciji* Bate Čengića, *Ženska s pokrajino* Ivica Matića) je Karpo Godina svoj celovečerni prvenec *Splav Meduze* posnel pri šestintridesetih letih, leta 1980.

Zato ne čudi, da v prvencu najdemo tako metodiko (skrbno komponirani statični kadri) kot motiviko (ljudje pred hišami, liki v krajini), ki ju je avtor pilil vse od tedaj, ko mu je v nepremičnost zarjavljal stativ stare nemške kamere prikoval pogled v negibnost kadra.

O zgodovinskem času nastanka filma veliko pove anekdota, da so sredi snemanja prišli »neki čudni ljudje s kamioni« in ekipi odpeljali vso tehniko – saj so jo potrebovali za snemanje poti krste s Titom iz Ljubljane v Beograd! V trenutku simbolne smrti Jugoslavije se Godina s *Splavom Meduze* kar dvakrat ozre nazaj v zgodovino: v Gericaultovi sliki o kanibalizmu na splavu po brodolomu fregate Meduza najde metaforo neizprosno prozaičnega boja za preživetje, v avantgardi dvajsetih let 20. stoletja pa navdih za poetično soočenje umetnosti z družbeno revolucijo. Zato ne čudi, da skupina umetnikov (ki je tako po izjavah in motivih kot po evropski mreži korespondentov očitno oblikovana po zenitistih Ljubomirja Micića) pritegne učiteljici iz podeželske vasi Petrovo, da se skupaj odpravijo spreminjat svet. In da Ljiljana konča z industrialcem iz Indokine v Saigону, Kristina pa v požaru v slovenskem domu za slepo mladino.

Od *Splava Meduze* naprej Godina ni nehal preizpraševati vloge umetnosti v dobah družbenih premen – od jazza v povojni socialistični Jugoslaviji (*Rdeči boogie*) prek Fritza Langa v Hollywoodu (*Umetni raj*) do kolesarskih protestniških performansov v času covida. Dvajset let je učil nove generacije snemalcev in režiserjev na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani, kjer ima od leta 2011 status zaslužnega profesorja.

Avtorji

Režija, kamera, montaža:

Karpo Godina

Scenarij: **Branko Vučičević**

Glasba: **Predrag in Mladen Vranešević**

Scenografija: **Ranko Mascarelli, Milan Todorović, Mirjana Mijušković**

Kostumografija: **Jasminka Ješić, Gordana Rothstein**

Maska: **Katja Kordić**

Zvok: **Ivan Žakić**

Igrajo:

Olga Kacjan (Kristina)

Vladica Milosavljević (Ljiljana)

Boris Komnenić (Mišić)

Erol Kadić (Borivoje)

Frano Lasić (Aleksa)

Miloš Battelino (Žnidaršič)

Radmila Živković (Nadežda)

Predrag Panić (brat)

Gisela Siebauer (Hanna Kluge)

Petar Kralj (razvratnež)

Miodrag Radovanović (tovarnar)

Mitja Šipek (upravnik doma za slepe)

Peter Boštjančič (agent)

Bor Štiglic (agent)

Boštjan Vrhovec (kolesar)

Produkcija: **RTV Beograd, Viba film** (Ljubljana)

Direktor filma: **Branislav Srdić**

Država: **Jugoslavija (Slovenija)**

Jezik: **slovenščina**

Tehnika: **35 mm, barvni,**

1,66 : 1, mono

Trajanje: **100 minut**

Premiera: **10. 7. 1980, Festival jugoslovanskega filma, Pulj; 25. 9. 1980, Cankarjev dom, Ljubljana.**

Izbrani festivali in nagrade

8. teden domačega filma, Celje, 1980:

- zlata plaketa Metod Badjura za režijo
- Olga Kacjan igralka leta
- Miloš Battelino debitant leta

Festival jugoslovanskega igranega filma, Pulj, 1980:

- nagrada Milton Manaki kritiške žirije za najboljši film

Nagrada Cinédécouvres Belgijske kraljeve kinoteke, 1982

IFFMH – Mednarodni filmski festival Manheim – Heidelberg (Nemčija), 1980

Mednarodni filmski festival Rotterdam (Nizozemska), 1981

Vključen v retrospektive v New Yorku, Rotterdamu in Londonu.

Ob podelitvi Prešernove nagrade Karpu Godini 2006 je film izšel na dvd-ju kot eden od desetih najboljših slovenskih filmov vseh časov.

Združenje direktorjev fotografije Evrope Imago je v knjigi *100 let filma – sto filmov za film leta 1980* izbralo *Splav Meduze*.

Restavriranje

Digitizacijo in digitalno restavriranje filma *Splav Meduze* je izvedla Slovenska kinoteka v letu 2025. Pregled in pripravo gradiva so opravili v Slovenski kinoteki in Slovenskem filmskem arhivu. Kot izvorna elementa sta bila uporabljena kamerni negativ slike in optični negativ zvoka z inventarno številko NS 16.726 – 16.736, ki ju hrani Slovenski filmski arhiv pri Arhivu RS pod signaturo SI AS 1086/1165.

Pri izboru izvornih elementov ni bilo dilem, saj sta tako negativ slike kot zvoka, ki ju hrani SFA, v dobrem stanju in ohranjena v celoti. Iz poročil o stanju gradiv je bilo razvidno, da so obstoječe kopije sicer enake dolžine kot negativ slike, vendar je bila večina kopij barvno degradiranih. Po raziskavi in primerjavi gradiv sta bili kot referenčni kopiji upoštevani kopija z angleškimi podnapisi iz zbirke Slovenskega filmskega centra in kopija iz avtorjeve zasebne zbirke.

Zajem slikovnega in zvočnega zapisa je opravil laboratorij *L'Imagine Ritrovata* v Bologni na skenerju ARRISCAN XT: zajem slike 4K, WET gate, 10-bit log, overscan; zajem zvoka WAV, 48kHz/24 bit.

Restavriranje slike in zvoka ter barvno korekcijo so izvedli v laboratoriju *Teleking 001* v Ljubljani, pri čemer je sodeloval režiser in direktor fotografije Karpo Godina. Glavni cilj projekta je bil digitalno različico čim bolj približati izvornim fotokemičnim kopijam, zato so bile odstranjene zgolj sledi degradacije zaradi staranja ter mehanskih in kemičnih poškodb. Edini odmik od tega restavratorskega protokola je bila izdelava barvnih mednapisov. Ti so bili na referenčnih kopijah črno-beli zgolj zaradi takratnih tehničnih omejitev, sprememba v pastelno barvne pa je bila izvedena na izrecno željo avtorja.

Vodja projekta: **Ivan Nedoh**, Slovenska kinoteka | Vodja restavriranja:

Nadja Šičarov, Slovenska kinoteka | Supervizor za restavriranje

in barvno korekcijo: **Karpo Godina**, ZFS | Restavriranje slike:

Zoran Mihailović, Fran Sokolić, Teleking | 001 Studios, Ljubljana |

Barvna korekcija: **Emil Svetlik**, Teleking | 001 Studios, Ljubljana |

Restavriranje zvoka: **Samo Jurca, Julij Zornik**, Teleking | 001 Studios,

Ljubljana | Čiščenje in digitizacija: **Alberto Gemmi**, *L'immagine*

Ritrovata, Bologna | Pregled in priprava filmskega gradiva:

Roman Marinko, Primož Tanko, Tatjana Rezec Stibilj, Anja Jug,

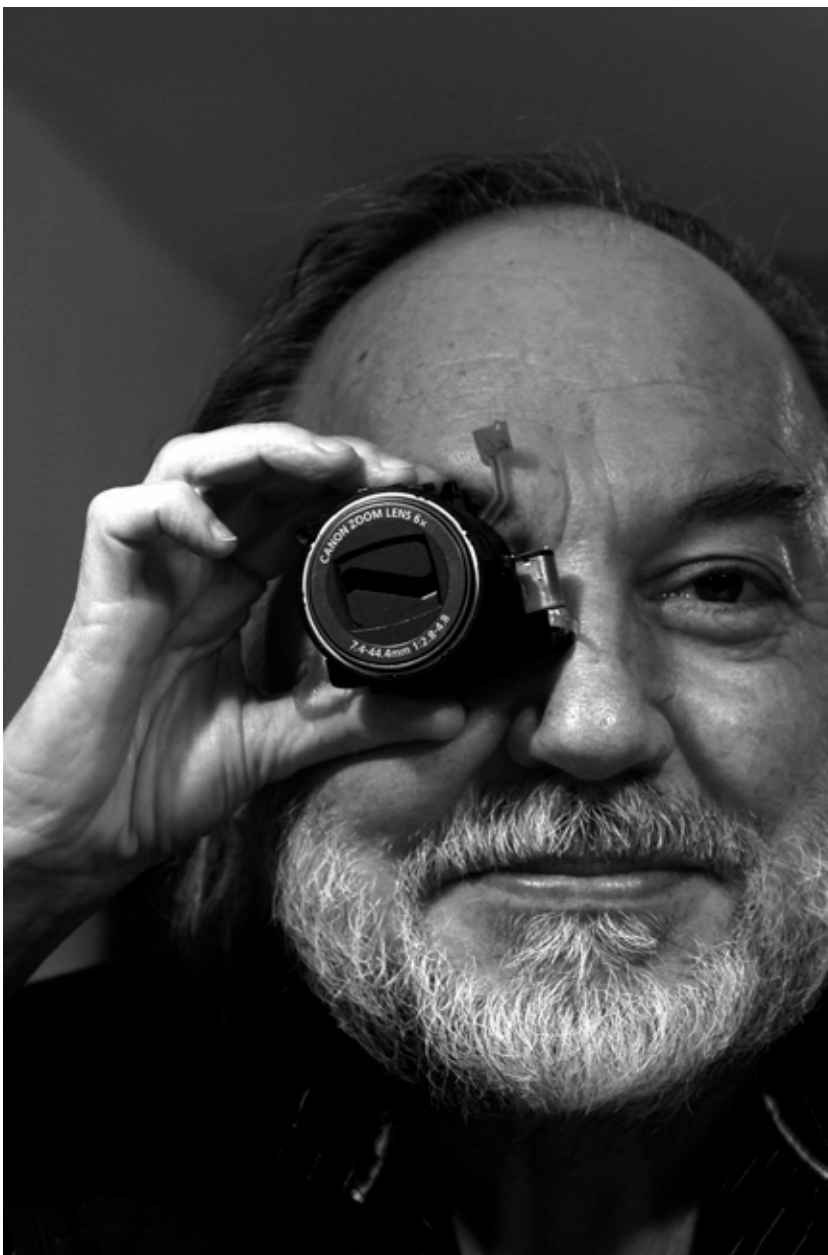
Primož Frajle, Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije,

Darko Štrukelj, Bojana Živec, Slovenska kinoteka | Digitalno

arhiviranje: **Tine Mulej Vrabič**, Slovenska kinoteka | Angleški in

slovenski prevod: **Maja Lovrenov** | Logistika & administracija:

Samo Jurečič, Darja Gartner, Kaja Bohorč, Slovenska kinoteka

Karpo Godina; fotografija: Darja Hlavka Godina

Karpo Godina

Karpo Godina se je rodil 26. junija 1943 v Skopju, tedaj prestolnici jugoslovanske socialistične republike Makedonije. Sin očeta Makedonca, fotoreporterja in novinarja Viktorja Ačimovića, in v Trstu rojene Slovenke, gledališke igralka Milene Godina. Kot enega od navdihov za poznejše množične posnetke (npr. v kratkem filmu *O ljubezenskih veščinah ali film s 14441 sličicami*) se avtor spominja skupinskih fotografij solunskih borcev, ki jih je na steklene plošče posnel njegov ded.

Leta 1962 vpiše gledališko in radijsko režijo na ljubljanski Akademiji za igralsko umetnost. S sošolcema Mariom Uršičem in Juretom Pervanjo leta 1964 ustanovi Kino klub Odmev, v okviru katerega nastanejo njegovi zgodnji kratki filmi *Divjad* (1965), *Fobija* (1965), *Pes* (1966) in *Anno Passato* (1966). Po diplomi leta 1966 posname prva kratka filma na 35-mm leta 1967: *Piknik v nedeljo* in *Sonce, vsesplošno sonce*.

Leta 1969 ga Želimir Žilnik povabi v Novi Sad kot direktorja fotografije, snemalca in montažerja pri filmu *Zgodnja dela*, ki v Berlinu prejme Zlatega medveda. Scenarij je napisal Branko Vučičević, s katerim pozneje sodeluje pri dveh svojih celovečercih. V Novem Sadu se rodi tudi večletno sodelovanje Godine z Neoplanta filmom, ki producira njegova kratka filma *Gratinirani možgani* *Pupilije Ferkeverk* (1970) in *Zdravi ljudje za razvedrilo* (1971). Med služenjem vojaškega roka kot snemalec in režiser pri vojaški filmski produkciji Zastava film v rojstni Makedoniji posname *O ljubezenskih veščinah ali film s 14441 sličicami* (1972), istega leta pa skupaj z Vučičevićem na beograjskem FEST-u pripravita sedem režiserjev (med njimi Forman, Makavejev in Wiseman) in kritika Tirnanića, da posnamejo vinjete, ki morajo vsebovati stavek »*Pogrešam Sonio Heine*.«

V sedemdesetih letih kot direktor fotografije podpiše po dva filma Bate Čengića (*Vloga moje družine v svetovni revoluciji*, 1971; *Slike iz življenja udarnika*, 1972) in Lordana Zafranovića (*Matejev pasijon*, 1974; *Okupacija v 26 slikah*, 1978), vmes pa še mitsko *Žensko s pokrajino* (1976), edini celovečerec prezgodaj umrlega Ivica Matića.

Leta 1980 nastopi čas za celovečerni prvenec: *Splav Meduze*. Godina – po Vučičevićem scenariju – posname, režira in montira pripoved o odisejadi skupine avantgardnih umetnikov, dveh podeželskih učiteljic in silaka Žnidaršiča od Vojvodine do Slovenije. Kritiki ga vse od tedaj uvrščajo med deset najboljših slovenskih filmov vseh časov. Po *Splavu Meduze* posname leta 1982 *Rdeči Boogie ali Kaj ti je, deklica*, ki spremlja potovanje skupine jazz-glasbenikov skozi povojno socialistično Slovenijo, leta 1990 pa ju z Vučičevićem navdihne epizoda bivanja slovitega nemškega režiserja Fritza Langa pri pionirju slovenskega filma Karolu Grossmannu v Ljutomeru, iz česar se rodi *Umetni raj*.

Ganljive slike v negibnih okvirjih

Splav Meduze ni le film o vlogi avantgardne umetnosti v času družbenih sprememb. Je tudi film o filmu. Poskusimo skozi to perspektivo pogledati začetek filma. Najprej je treba postaviti sceno: brat in sestra uporabita hotelsko sobo kot atelje. Nato je treba »postaviti kader«. V ta namen je kdaj treba uporabiti (in razbiti/ razkadirati) tudi kakšno zrcalo. Ko je scena zgrajena in kader postavljen, se lahko vanju naseli igralka (sestra Ljiljana) – in kamera (sicer še bratova fotografska, a že podvojena) lahko steče. Ker pa smo sredi dvajsetih let 20. stoletja (ne sicer natančno definiranega leta, saj na začetku piše 192_), niti zvok ni več daleč – kar nedolgo zatem v kronologiji filma ob poslušanju radia izkusita obe podeželski učiteljici, Ljiljana in Kristina.

Kamera? Teče! Zvok? Teče! In – akcija!

Če tako razumemo uverturo v *Splav Meduze*, tedaj se številni prihodnji prizori razkrijejo kot vpogledi v posamezne epizode zgodovine filma: od flip-booka s posameznimi sličicami, ki se šele s posegom roke sestavijo v gibljive slike, prek zaprtja in odprtja kadra z irisom do uvida v zakulisje snemanja, kakor nam ga pokaže prizor fotografiranja z romunsko govorečo gospodinjo-fotografino: *in slika ukrade dušo*. Skrajna točka preizpraševanja filma pa nista niti tema kino-dvorane niti katarzični požar, ki prežge pisma in slike, temveč odsotnost vida, slepota. Kjer gospodarji ugašajo luči (*»Kaj bo slepim luč!«*), senzibilna duša reče: *»Nekaj nas je tudi, ki žal nismo slepi. Človek bi tudi kaj lepega prebral.«*

Refleksijo filma kot benjaminovskega preizpraševanja *»umetnine v času, ko jo je mogoče tehnično reproducirati«*, gre seveda pripisati tako izjemni zvedavosti snemalca, direktorja fotografije, montažerja in režiserja Karpa Godine kakor tudi njegovega scenarističnega kolega Branka Vučičevića (s katerim sta sodelovala ne le pri dveh celovečercih Karpa Godine, temveč tudi pri filmih *Žilnika* in *Čengića*). Film o filmu jima omogoča, da pokažeta na tehnološko naravo njune umetnosti – a se obenem kritično soočita s pogosto nekritično fascinacijo avantgardnih gibanj začetka 20. stoletja s tehnologijo in industrijo. Sodobni avtomobili obtičijo v blatu vojvodinske vasi; pilotki letala, ki mu pripelje (sicer napačno) pismo Majakovskega, Mišič po grizljajih slanine pomaga oprati roke z vodo iz pletenke; Marinettija pa itak označita za Musolinijevega dvorskega pajaca: *»z njim ni sodelovanja, saj so fašisti zažgali slovenski Narodni dom v Trstu«*.

V tem kontekstu je toliko bolj ganljivo prebrati zgodovinsko genezo najbolj prepoznavnega avtorskega podpisa Karpa Godine, skrbno komponiranega statičnega kadra. Za svoja prva kratka filma na 35-mm si je kamero z zdelanimi objektiv izposodil pri beograjskem filmskem studiu Košutnjak: »Bila je plen iz druge svetovne vojne in je služila še Hitlerju. Prav tako so mi poslali tudi stativ iz Hitlerjevih časov z glavo, ki je imela uničene in zarjavele ležaje in je bila neuporabna za zasuke. Objektive sem še nekako počistil, glave stativa pa nisem mogel premakniti. In tako sem po sili razmer svojo razigrano kamero-pero zamenjal za statično sliko«.¹

Ko v opusu enega avtorja zaznamo motive solunskih borcev, avantgardnih odmevov 1. svetovne vojne, anticipacij fašizma, Hitlerjevih kamer kot vojnega plena 2. svetovne vojne, ekskluzivnih posnetkov praške in ljubljanske študentske pomladi, tedaj res lahko rečemo, da imamo opravka s *kronistom stoletja*. In bolj ko se je okvir filmske slike fiksiral, močnejše je vse v njem preizpraševalo in prečkalo meje: kadra, držav, umetniških gibanj in političnih režimov.

Kar sta z Vučičevićem zastavila v *Splavu Meduze* kot film o filmu, je Godina peljal naprej z Brankom Šömnom v *Rdečem boogiju* (ki se s *Plesom na vodi* začne v kinu in konča s filmskim obzornikom) in ponovno z Vučičevićem v *Umetnem raju* (ki se, simbolično rečeno, začne z ljutomerskim flip-bookom in konča v Hollywoodu). Zato velja tudi restavrirano verzijo *Splava Meduze* s časovne razdalje več kot pol stoletja gledati kot *hommage* filmu kot umetnosti 20. stoletja.

Stojan Pelko

1 *Karpo Godina: Filmski imaginarij*, uredili Ženja Leiler Kos in Barbara Čeperin, Slovenska kinoteka / Galerija Fotografija, Ljubljana, 2024, str. 107 in 239.

Olga Kacjan

(30. marec 1952, Zemun, Srbija)

Gledališka in filmska igralka, diplomantka ljubljanske Akademije za gledališče, radio, film in televizijo. Od 1991 do upokojitve članica Slovenskega mladinskega gledališča, kjer je ustvarila nepozabne vloge kot Jokasta v *Kralju Ojdiu* (Tomi Janežič) in v Šeherezadi (Tomaž Pandur). V okviru KPGT je igrala v predstavah *Karamazovi* in *Osvoboditev Skopja* avtorja Dušana Jovanovića in v režiji Ljubiše Ristića. Filmsko občinstvo jo je prvič videlo v Štigličevi *Povesti o dobrih ljudeh* (1974), po *Splavu Meduze* pa je še istega leta (1980) po scenariju Branka Vučičevića nastopila tudi v filmu *Sava Šumanović* (režija Branimir Dimitrijević in Boris Miljković). Leta 2012 je prejela najvišje igralsko priznanje v Sloveniji, Borštnikov prstan.

Vladislava Vladica Milosavljević

(8. julij 1955, Beograd, Srbija)

Srbska filmska, gledališka in televizijska igralka. *Splav Meduze* je bil po diplomi leta 1979 na beograjski Fakulteti dramskih umetnosti eden njenih prvih celovečerciev. Že naslednje leto, 1981, je osvojila Jugoslavijo kot Beba v filmu *Samo enkrat se ljubi* Rajka Grlića. V Sloveniji je dvakrat snemala z Borisom Jurjaševićem: najprej v epizodi *Kronika norosti v Treh prispevkih k slovenski blaznosti* (1983), nato pa v *Srčni dami* (1991). Od leta 1980 do upokojitve je bila članica Jugoslovanskega dramskega gledališča (JDP) v Beogradu.

Boris Komnenić

(29. marec 1957, Pulj, Hrvaška –
6. marec 2021, Beograd, Srbija)

Srbski filmski, gledališki in televizijski igralec. Diplomiral na beograjski Fakulteti dramskih umetnosti, od leta 1984 je bil član Jugoslovanskega dramskega gledališča. Nastopil v več kot šestdesetih filmih in tv-serijah, med drugim Štorklje se vračajo, *Vonj dežja na Balkanu* in *Montevideo – bog te je videl*. Občinstvu se je posebej priljubil z vlogo Aleksandra Guze Popadića v legendarni seriji *Boljše življenje*.

Partnerji

Slovenska kinoteka

Dr. Stojan Pelko, direktor | Ivan Nedoh, vodja filmskih zbirk in restavriranja | Nadja Šičarov, konservatorica restavratorica - vodja restavriranja | Darko Štrukelj, konzervatorsko-restavratorski tehnik, pregled kopij | Bojana Živec, konzervatorsko-restavratorski tehnik, pregled kopij | Samo Jurečič, Darja Gartner, Kaja Bohorč, logistika in administracija | Maja Lovrenov, prevodi

Slovenski filmski center

Nataša Bučar, direktorica | Nerina Kocjančič, vodja promocije in distribucije | Jasna Pintarič, promocija in distribucija

Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije

dr. Andrej Nared, direktor | mag. Tatjana Rezec Stibilj, vodja Slovenskega filmskega arhiva | Roman Marinko, arhivist, pregled in priprava gradiva

L'immagine Ritrovata, Bologna (Italija)
Alberto Gemmi, projektni vodja

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije,
Ljubljana

Slovenska kinoteka

Miklošičeva 28
Ljubljana

www.kinoteka.si

kontakt:

Tjaša Pureber

pomočnica direktorja

za poslovne zadeve

T: + 386 1 43 42 510

E: tjasa.pureber@kinoteka.si

Slovenski filmski center

Miklošičeva 38
Ljubljana

www.sfc.si

kontakt za distribucijo:

Jasna Pintarič

strokovna sodelavka

za področje distribucije

T: +386 1 23 43 208

E: promocija@sfc.si

Sanjamo, mislimo,
živimo film že 30 let.

**SLOVENSKI
FILMSKI CENTER**
SLOVENIAN
FILM CENTRE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO
ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE

Biografija Karpa Godine je povzeta po biografiji, ki sta jo za monografijo *Karpo Godina: Filmski imaginarij* pripravila Matevž Jerman in Kristina Ravnikar, uredili Ženja Leiler Kos in Barbara Čeferin, Slovenska kinoteka / Galerija Fotografija, Ljubljana, 2024.

Splav Meduze, zbirka *Krhke sanje*, št. 3, besedila uredil Stojan Pelko, oblikovanje Maja Rebov, tisk Matformat, izdala Slovenska kinoteka & Slovenski filmski center, s sredstvi Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, Ljubljana, september 2026.

Originalen plakat za film *Splav Meduze* iz leta 1980, ki sta ga oblikovala Matjaž Vipotnik (avtor) in Karpo Godina (fotograf).

